

Sygn. akt I UK 532/16

POSTANOWIENIE

Dnia 3 października 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogusław Cudowski

w sprawie z odwołania Ż. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.
o zwrot nienależnie pobranych świadczeń,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 3 października 2017 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 5 lipca 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. oddala wniosek organu rentowego o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z 1 grudnia 2009 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. zobowiązał ubezpieczoną do zwrotu nienależnie pobranej renty rodzinnej po zmarłej matce w okresie od 1 kwietnia 2009 r. do 30 września 2009 r. wraz z odsetkami z powodu braku realizacji obowiązków wynikających z regulaminu szkoły. Decyzją z 23 września 2010 r. organ rentowy zobowiązał ubezpieczoną do zwrotu nienależnie pobranej renty rodzinnej za okres od 1 września 2009 r. do 30 września 2010 r. wraz z odsetkami z powodu braku realizacji obowiązków wynikających z regulaminu szkoły.

Postanowieniem z 12 września 2012 r. Sąd Okręgowy w K. odrzucił odwołania ubezpieczonej. Na skutek zażalenia ubezpieczonej Sąd Apelacyjny w

(...) postanowieniem z 28 grudnia 2012 r. uchylił zaskarżone postanowienie w części dotyczącej odwołania od decyzji z 23 września 2010 r. i w tym zakresie przekazał sprawę do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K., oddalił zażalenie w pozostałej części.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z 28 czerwca 2013 r. oddalił odwołanie ubezpieczonej.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 5 lipca 2016 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w K. oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego, stwierdzając, że ubezpieczona w okresie od 1 października 2009 r. do 31 marca 2010 r. nie pobrała nienależnego świadczenia (pkt 1); w pozostałym zakresie oddalił apelację ubezpieczonej (pkt 2).

Wyrok Sądu Apelacyjnego odwołująca się zaskarżyła w części, to jest w zakresie punktu drugiego. Zarzucono naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną wykładnię, to jest: 1) art. 84 ust. 2 pkt 1 w zw. z art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2016 r., poz. 963) poprzez przyjęcie, że ubezpieczona jest zobowiązana do zwrotu pobranej w okresie od 1 kwietnia 2010 r. do 30 września 2010 r. renty rodzinnej jako świadczenia nienależnego; 2) art. 68 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2016 r., poz. 887) poprzez przyjęcie, że ubezpieczona ukończyła naukę w szkole z dniem skreślenia z listy studentów i z dniem doręczenia decyzji jest zobowiązana do zwrotu pobranej w okresie od 1 kwietnia 2010 r. do 30 września 2010 r. renty rodzinnej jako świadczenia nienależnego, mając na względzie, że „ukończenie nauki w szkole” to okres roku szkolnego w rozumieniu art. 63 ustawy z dnia 7 września 1992 r. o systemie oświaty stanowiącego prawną formę organizacji czasu nauki w szkole rozpoczynający się 1 września każdego roku, a kończący się 31 sierpnia następnego roku.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej skarżąca uzasadniała jej oczywistą zasadnością w zakresie wyводу sądu drugiej instancji co do oceny podniesionych zarzutów apelacyjnych. Skarżąca argumentowała, że fakt skreślenia z listy studentów i doręczenia jej decyzji w tej sprawie nie oznacza, że ukończyła naukę w rozumieniu art. 68 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 139 ust. 2 pkt 1 ustawy o emeryturach i

rentach z FUS. Zdaniem skarżącej, „ukończenie nauki w szkole” to okres roku szkolnego w rozumieniu art. 63 ustawy o systemie oświaty rozpoczynający się 1 września każdego roku, a kończący się 31 sierpnia następnego roku. Podkreśliła, że okres pobierania nauki, w którym mowa w art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS pojmowany jest szeroko i obejmuje nie tylko okres efektywnego uczestnictwa w zajęciach objętych programem nauczania, ale także okres wakacji, urlopu zdrowotnego dla ucznia szkoły średniej czy urlopu dziekańskiego dla studenta wyższej uczelni, jak również przerwy w edukacji wynikające ze skreślenia z listy studentów i ponownego przyjęcia w poczet studentów (wyrok SN z 31 maja 2014 r., I UK 414/13, OSNP 2015 nr 8, poz. 115). Podniosła również, odwołując się do orzecznictwa, że prawo do renty rodzinnej związane jest z kontynuowaniem nauki, a nie z wynikami tej nauki; a także, że w przypadku „zwykłego” powtarzania klas nie było wątpliwości co do dalszego prawa dziecka do renty rodzinnej, mimo ostatecznego ukończenia nauki później niż w terminie planowo przewidzianym, oraz, iż identyczna zasada znajduje zastosowanie w przypadku ubezpieczonego, który po upływie wakacji rozpoczął powtarzanie klasy, tyle że w innej szkole, co nastąpiło z przyczyn, na które nie miał wpływu.

W piśmie zatytułowanym odpowiedź na skargę kasacyjną, organ rentowy wniósł o oddalenie skargi kasacyjnego oraz zasądzenie kosztów postępowania według norm prawem przypisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Skarżąca wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania opiera na twierdzeniu o jej oczywistej zasadności.

Na wstępie należy podkreślić, że na etapie przedsądu nie ocenia się

podstaw kasacyjnych – stanowią one odrębny element skargi kasacyjnej i podlegają rozpoznaniu dopiero po przyjęciu jej do rozpoznania. Tym samym podstawy kasacyjne nie zastępują podstawy przedsądu ani jej uzasadnienia (por. art. 398⁴ § 1 pkt 2 w zw. z art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. oraz art. 398⁴ § 2 k.p.c. w zw. z art. 398⁹ § 2 k.p.c.). Z perspektywy oceny wniosku skarżącej o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oznacza to, że podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. winna zostać przez skarżącą samodzielnie (czyli odrębnie od podstaw kasacyjnych) wskazana i wykazana poprzez sprecyzowanie naruszenia konkretnego przepisu prawa (procesowego lub materialnego), które jest oczywiste i bez wątpliwości prowadzi do stwierdzenia, że objęty skargą wyrok jest wadliwy i dlatego skarga powinna zostać przyjęta do rozpoznania (por. postanowienie SN z 4 lutego 2014 r., II UK 458/13, LEX nr 1644551).

W ocenie Sądu Najwyższego wnioszek o przyjęcie skargi kasacyjnej nie spełnia tych wymogów. Skarżąca nie sprecyzowała we wniosku przepisów prawa, których oczywiste naruszenie, jej zdaniem, uzasadnia przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, a co się z tym wiąże nie wykazała kwalifikowanego oczywistego naruszenia przepisu prawa, ze względu na które zaskarżony wyrok jest wadliwy.

Odnosząc się do pojęcia „do ukończenia nauki w szkole” z art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz zastosowania tego przepisu w okolicznościach tej sprawy, uwzględniając argumentację powołaną we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej, celowym jest zwrócenie uwagi, że w orzecznictwie akcentuje się z jednej strony konieczność wnikliwego rozważenia każdego indywidualnego przypadku ubiegania się uczniów/ studentów o rentę rodzinną, z drugiej podkreśla się, że pobieranie nauki nie może mieć charakteru pozornego. Przez pozorne pobieranie nauki rozumie się z kolei sytuację, gdy uczeń/ student nie podejmuje żadnych czynności składających się na realizację jego obowiązków wynikających z programu nauczania w danej szkole lub uczelni. Odpowiednio wskazuje się, że kontynuowania nauki nie wyklucza brak pozytywnych rezultatów czy powtarzanie semestrów, a nawet skreślenie z listy studentów, o ile student chce się kształcić, jednak nauka nie daje efektów lub brak w niej postępów wynika z niesystematycznego uczęszczania na zajęcia (por. wyrok SN z 3 lutego 2016 r., I UK 53/15, LEX nr 2004185 oraz powołane tam orzecznictwo). W tej sprawie

podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku stanowiły ustalenia, że skarżąca w niewielkim zakresie zrealizowała program nauczania w pierwszym semestrze wybranego kierunku studiów – co w ocenie Sądu Apelacyjnego nie przemawiało za uznaniem, że nie kontynuowała wówczas studiów. Sąd ustalił, że o wydaniu decyzji o skreśleniu skarżącej z listy studentów nie rozstrzygał wynik pierwszego semestru studiów, a zaległości w opłatach, a także, iż skarżąca nie odwołała się od tej decyzji. Sąd ustalił, ponadto, że skarżąca, po uprawomocnieniu się decyzji od 1 kwietnia 2010 r., definitywnie zaprzestała kontynuowania nauki w szkole. Ustaleniami tymi Sąd Najwyższy, wobec nie podniesienia przez skarżącą zarzutów naruszenia prawa procesowego, jest związany, co wynika z art. 398³ § 3 k.p.c. oraz 398¹³ § 2 k.p.c. (por. też wyrok SN z 24 marca 2009 r., I PK 194/08, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 281). Przy takich ustaleniach faktycznych, twierdzenie skarżącej o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej nie uzasadnia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Powyższej oceny nie zmienia stanowisko skarżącej, że przez "ukończenie nauki w szkole" z art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS należy rozumieć okres roku szkolnego, o którym mowa w art. 63 ustawy o systemie oświaty rozpoczynający się 1 września każdego roku, a kończący się 31 sierpnia następnego roku. Stanowisko to nie zostało przez skarżącą uzasadnione. Odesłanie do ustawy o systemie oświaty jest oczywiście wątpliwe, jeżeli uwzględnić okoliczność, że skarżąca w roku akademickim 2009/2010 była studentem studiów niestacjonarnych, a nie uczniem szkoły. Skarżąca stawiając tezę o zastosowaniu art. 63 ustawy o systemie oświaty, nie podjęła próby wyjaśnienia tej oczywistej wątpliwości.

Z tych powodów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., odmówiono przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W przedmiocie wniosku organu rentowego o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, należy wskazać, że odpowiedzi na skargę kasacyjną nie stanowi nazwane tak pismo procesowe wniesione po upływie ustawowego terminu do dokonania tej czynności (por. wyroki SN z: 16 maja 2002 r., IV CKN 1071/00, OSNC 2003 nr 9, poz. 120, 14 marca 2003 r., V CKN 1733/00, LEX nr 80249, czy 7 maja 2003 r., IV CKN 113/01, LEX nr 141392). W konsekwencji pismo

takie nie wywołuje skutków w zakresie zawartego w nim wniosku o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym obejmujących sporządzenie i wniesienie odpowiedzi na skargę kasacyjną (art. 167 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c.). Z tych powodów wniosek organu rentowego o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego zawarty w piśmie nazwanym „odpowiedzią na skargę kasacyjną”, wniesionym po upływie terminu do złożenia odpowiedzi na skargę kasacyjną, nie został uwzględniony.